

Tremtinys

LIETUVOS POLITINIŲ KALINIŲ IR TREMTINIŲ SĄJUNGOS SAVAITRAŠTIS

www.lpkts.lt

Trisdešimt tretieji leidybos metai. Eina nuo 1988 m. spalio 28 d.

2021 m. sausio 8 d.

Nr. 1 (1407)

1991 metų Sausį atmenant

Prof. dr. Valdas RAKUTIS

Šįmet švenčiame trisdešimt metų nuo sunkaus išbandymo, kai turėjome atlaikyti ir išsaugoti tai, ką taip sunkiai sukūrėme Sąjūdžio metais – mūsų dainuojančią revoliuciją, Atgimimą ir valstybės atkūrimą. Tuo metu niekas nežinojo, kaip toli pasirengusi žengti Maskva, o Sovietų sąjungos simpatikai dar nebuvo tarę savo žodžio. Nedrįsdami prieštarauti oficialiai Gorbačioviui, jie vis tik nenorėjo prarasti to, kas dešimtmečiais buvo kurta sovietų okupuotoje Lietuvoje, o melo ir prievartos sistema vis dar veikė Lietuvoje.

Mūsų Nepriklausomybė nebuvo tokia tvirta, kaip mes tikėjome: įtakingos valstybės neskubėjo pripažinti mūsų Nepriklausomybės, krašto viduje formavosi visokios nedraugiškos jėgos, o ir mūsų pačių Vyriausybė, turėdama nedaug patirties, buvo spaudžiama neskubėti deginti tiltų. Tokioje sunkioje situacijoje visuomenė turėjo parodyti, ar jai svarbi Laisvė ir Nepriklausomybė, ar visuomenė pasiryžusi savo naujai atkurtą valstybę ginti.

Laisvės jausmo apsvaiginti, širdyje jautėme, kad kova dar nebaigta. Ir kai tai prasidėjo, kovos frontas formavosi kiekvienoje šeimoje, kolektyve, netgi žmogaus viduje. Svėrė viskas – ir šeimos išgyvenimai, ir ateities lūkesčiai, ir stoiskas prigimtinės laisvės troškimas, ir baimė, ir pareiga. Ir mes pasirinkome. Kas stovėdamas prie parlamento, kas užsibarikadavęs viduje, kas budėdamas prie televizijos bokšto, kas transliuodamas žinias pasauliui. Ir egzaminas buvo išlaikytas.

Iki tol nematytomis priemonėmis laisva širdyje lietuvių tauta, remiama kitų laisvę mylinčių tautų, sugebėjo pasi-

priešinti, tvirtai išsakyti savo nuomonę ir apginti jauną Lietuvos Nepriklausomybę, tegu ir sudėjusią aukų prie Laisvės aukuro. Aukos buvo skaudžios, bet giliai prasmingos.

Sovietų kariai, dalyvavę šioje akcijoje, parodė tikrąjį imperijos veidą. Su sovietų praeitimi buvo baigta. Ir nors budėjimai nesibaigė, ir dar laukė pučo išbandymas, mes jau pademonstravome savo ryžtą ir tapome jėga. Jėga, su kuria jau reikėjo skaitytis, kuria buvo galima sekti ir kuria buvo galima remtis. Tomis sunkiomis dienomis kaip niekad svarbūs tapo lyderiai, vėliavos, dainos ir simboliai. Susitelkėme ir laimėjome.

Mielieji politiniai kaliniai ir tremtiniai – per šiuos trisdešimt metų įvyko daug svarbių įvykių. Nemažai mūsų bendražygių, atlikę pareigą, paliko šį pasaulį, tačiau tai padarė ne vergai su savo niūria būtimi, o laisvi žmonės, palikę savo prisiminimus ir laimėtos kovos jauseną. Kiti spėjo parašyti atsiminimus, kuriuos dar daug kartų skaitys, bandydamos suvokti Sausio įvykių fenomeną, užauginti naują Lie-

tuvos piliečių kartą. Nebuvo taip lengva tą padaryti, gyvenimas labai sparčiai keitėsi, atsirado naujos galimybės ir pasiūlymai, daug kas išvyko. Bet daug kas ir grįžo. Grįžo Vakarų pasaulio vertybės, žmonės išmoko gyventi laisvame pasaulyje, Lietuva tapo Vakarų demokratijos šalimi, o ir kaimynai, kurie nežengė to žingsnio, šiuo metu tebesikapto sovietijos pančiuose, su pavydu žvelgdami į maištingą, ryžtingą ir garbingą Lietuvos Respubliką. Su pergale, mieli tautiečiai!

Leiskit į Tėvynę

Jono TILINDŽIO atsiminimai

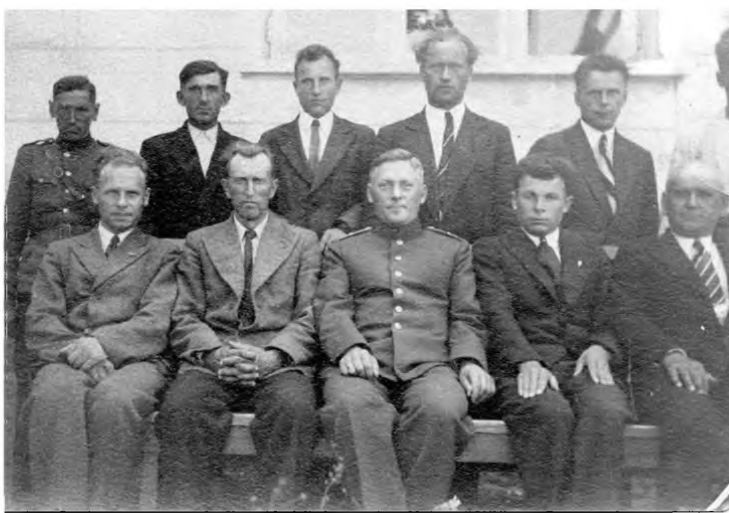
1936 m. birželio 30 d. Klaipėdos mokytojų instituto absolventams iškilmingai įteikiami diplomai. Pirmas diplomą gauna mokslo ir praktikos pirmūnas Ignas Budrevičius, antras – aš, trečią – Matiukaitė. Po iškilmingo akto diplomai vėl surenkami, ir mes juos gauname po privalomos stovyklos.

Liepos 1 d. stojau į naujokų ėmimo komisiją (noriu atlikti karinę tarnybą prie Lietuvos karo mokyklos specialiuose kursuose, kur ji trunka 15 mėnesių ir sėkmingai baigusiems suteikiamas atsargos jaunesniojo leitenanto laipsnis). Komisija pripažino sveiku, ir liepos 3 d. jau Kaune, Aukštojoje Panemunėje, Karo mokyklos kieme mus išrikuotus rūšiuoja pagal specialybes: į artileristus, pėstininkus ir ginklininkus. Pakliūvu į pagrindinę rūšį – pėstininkus.

1938 m. spalio 8 d. Netruko pralinkti tie penkiolika mėnesių, ir šandien mes iškilmingai gauname jaunesniojo leitenanto laipsnį. Dar šią paskutinę dieną pasipuikuojame puošnia Lie-

tuvos kariuomenės karininko uniforma, nusifotografuojame mokyklos kieme prie centrinio pastato kartu su mokyklos vadovybe ir svečiais, vyriausia Lietuvos kariuomenės vadovybe ir rytojaus dieną išvažiuojame namo.

Spalio 9 d. aš jau Rokiškio apskrities mokyklų inspektūroje. Švietimo ministro įsakymu skiriamas dirbti mokytoju į Rokiškio apskritį. Pradžios mokyklų inspektorius Jonas Kažemėkaitis sutinka mane labai draugiškai ir siūlo dirbti Jūžintų miestelio pradžios

Jūžintų valsčiaus vadovai. Jonas Tilindis – sėdi kairėje

mokykloje, bet su sąlyga, jei aš sutiksiu vadovauti vietiniam šaulių būriui. Jei ne – tada siūlo vieno komplekto pradinę mokyklą Tumakaimyje už keturių kilometrų nuo Jūžintų. Sutinku vadovauti šaulių būriui, ir kitą dieną mudu su žmona jau Jūžintuose. Lyg sapnas pralekia pora metų Jūžintuose.

(keliami į 6 psl.)

Atmintis gyva, nes liudija

Tarptautinė komisija nacių ir sovietinio okupacinių režimų nusikaltimams Lietuvoje įvertinti kviečia Lietuvos švietimo įstaigas, valstybės institucijas, organizacijas bei visus geros valios žmones paminėti prieš trisdešimt metų pasiektą pilietinę pergalę prieš agresorių ir prisijungti prie pilietinės iniciatyvos „Atmintis gyva, nes liudija“.

Kviečiame visoje Lietuvoje, visus kartu, Sausio 13-ąją, 8 valandą dešimčiai minučių languose uždegti vienybės ir atminimo žvakutes.

Pilietinė iniciatyva „Atmintis gyva, nes liudija“ prisimenamas 1991 metų sausis, kai vienybės ir laisvės siekio vedini Lietuvos piliečiai pasiekė istorinę pergalę. Tauta atsilaikė prieš sovietinių okupantų ir vietinių kolaborantų agresiją bei bandymą karine jėga įvykdyti perversmą ir apgynė atkurto valstybės nepriklausomybę.

Ši iniciatyva Lietuvoje vyks jau keturiolikta kartą. Kasmet minėjimas įgauna naują, ypatingą prasmę. Kaip sakoma LRT anonse apie Sausio 13-ąją, jog per 30 metų „laisvėje gimusios kartos sausio įvykius pažįsta tik iš istorijos vadovėlių ir negausių dokumentinių kadru“. Todėl labai svarbu perduoti žinią jaunajai kartai apie 1991 metų sausio įvykių prasmę mūsų valstybei.

Prieš 30 metų Lietuva nebuvo NATO ir ES nare, Lietuvos teritorijoje vis dar šeimininkavo okupacinė kariuomenė, tačiau vieninga ir laisvės trokštanti tauta tomis dienomis apgynė Nepriklausomybę ir pasipriešino agresoriui. Manome, kad ir šiandien pilietiškumas ir visuotinis pasiryžimas ginti savo šalį yra kertinis potencialų agresorių atgrasantis veiksnys. Artėjantis Laisvės gynėjų dienos minėjimas yra puiki proga parodyti ne tik sau, bet ir visam pasauliui (taip pat ir potencialiems agresoriams), kad ir šiandien esame vieningi ir pasiruošę apginti iškovotą laisvę.

Iniciatyvos simbolis – žvakė, kuri simbolizuoja gyvybę, šviesą, teisingumą, atmintį ir vienybę.

Ši pilietiško iniciatyva organizuojama nuo 2008 m., tuomet minėjimus organizavo daugiau nei 100 mokyklų. Kasmet šią iniciatyvą palaikančių švietimo įstaigų ir kitų institucijų daugėja. Nuo 2010 m. iniciatyvą „Atmintis gyva, nes liudija“ aktyviai palaiko ne tik Lietuvos bendrojo ugdymo mokyklos, bet ir Lietuvos Respublikos ambasados užsienyje, valstybės institucijos.

Sausio 13-osios prisiminimų vainikas

Zigmas TAMAKAUSKAS

Netrukus mūsų namų languose sušvis žvakučių liepsnos rytmetiniai žiburėliai, reiškiantys Lietuvos dvasinės pergalės – Sausio 13-ąją dieną. Suplevėsuos ir mūsų vėliavos. Jų plazdesyje įsipins ir prisiminimų vainikas, kai kurie dar neišblėję 1991 metų viduržiemio karo vaizdai, kada sovietinės imperijos kariuomenė Vilniuje vylėsi nugalėti beginklius žmones, kovojusius savo dvasinės vienybės jėga su atsiūstais tankais ir ginkluotais kareiviais.

Džiugino žmonių susitelkimas

Ir šioji vienybės bei susitelkimo dvasia nugalėjo geležį, aplinkui sproginėjančias kulkas, raudonom žvaigždėm bei kraujuota vėliava pažymėtas tamsiąsias jėgas. Tai buvo tikra Dievo laiminančia ranka pasiekta Šviesos pergalė – didelis mūsų žmonių laimėjimas, dar kartą pasaulyje įtvirtinęs Lietuvos vardą, Kovo 11-osios idėjas, žuvusios mūsų tautos sesės ir trylikos brolių nemirtingumą. Visa tai galime pavadinti tikru 20 amžiaus paskutinio dešimtmečio gyvu stebuklu, kurio liudininkais buvo daugybė geros valios žmonių, skandavusių tomis audringomis dienomis Lietuvos vardą, giedojusių lietuviškas giesmes, dainas, širdimi kalbėjusių Aukščiausiam ir Švč. Mergelei Marijai maldos bei padėkos žodžius...

Visa tai lyg apibendrintu štrichu pažymėta prie mūsų Parlamento pastatyta atminimo memoriale ir Vilniaus Katedros aikštės grindinyje įmūrytoje nedidutėje keturkampėje plytelėje su užrašu „Stebuklas“. Tas didysis stebuklas ir yra Lietuvos laisvė. Džiaugiuosi, kad šio Laisvės kelio sukuryje, atlaikant šiaurės vėjų gūsius, tą žvarbūjį sausį su daugybe iš visos Lietuvos kampelių suvažiuosusių žmonių, laikant rankoje Trispalvę, teko stovėti ir man, kartu su visais susirinkusiais žmonėmis pagarbiai tarti Lietuvos ir Vytauto Landsbergio vardą, dalyvauti prie tuometinės Aukščiausiosios Tarybos blokinių barikadų statybos, prie spontaniškai įrengto altoriaus su Dievo Motinos Marijos skulptūrele bendroje maldoje, kurią vedė žinomas Lietuvos patriotas kunigas Algimantas Keina ir kiti kunigai.

Tuo metu ėjo mano darbo „Kauno gelžbetonio“ susivienijime 26-iejį metai. Vadovavau darbo ir darbo užmokesčio skyriui. Taip pat čia buvau savo įkurtų Blaivybės ir Lietuvių kalbos draugijų, turėjusių tada didelį pasisekimą, pirmininkas. Gal todėl organizuoti susivienijimo žmones naktiniams pastatų nebuvo sunku. Juo labiau kad turėjau ir puikų patriotiškai nusiteikusių talkininkų būrį. Važiuodavome į Vilnių autobusu, po darbo, nuo tuomet buvusio „Kauno“ kino teatro. Didokas autobusas, o kartais ir keli, visada būdavo pilni žmonių.

Džiaugdavamės geromis nuotaikomis bei pasiryžimu nuo atėjūnų ginti savo Valstybę, savo žemę, savo namus. Jautėme šventą pareigą ir atsakomybę padėti ištrūkstanciam iš po nuožmaus okupanto bato priespaudos savo Tėvynei. Ne kartą, prieš išvažiuojant budėti, atsisveikindavome su savo artimaisiais, palinkėdami vieni kitiems Dievo palaimos ir globos.

Vilniuje budėdavome prie Aukščiausiosios Tarybos pastato, Televizi-

jos bokšto, Konarskio gatvėje prie Radijo ir televizijos komiteto pastato. Dažnai su manimi budėti važiuodavo susivienijimo Sąjūdžio aktyvistai: inžinierius konstruktorius Albinas Krikščiūnas, ekonomistės Viktorija Kavaliauskienė ir Juzė Kyguolienė, buhalterė Aldona Žukauskaitė, mechanikas Vincas Bačinskas, mechaninių tarnybų viršininkas Leonas Šidiškis, vyriausiasis technologas Benediktas Kemzūra ir kiti. Vyr. inži-

Sausio 13-osios išvakarėse Karo muziejaus sodelis pražysta Neužmirštuolėmis

nieriaus pavaduotojas Kazys Putna, veiklus choristas, budėti prie Parlamento važiuodavo savu transportu.

Skambėjo šūkliai – nepraleisime

Sausio 12-osios naktį, saugant Konarskio gatvėje Radijo ir televizijos komiteto pastatą, nepaisant šaltoko oro, visų nuotaika buvo pakili: dainavome, šildėmės prie tvarkingai išdėstytų laužų, tai šen, tai ten žingsniavo laikydamie rankose foto aparatus ir filmavimo kameras užsienio žurnalistai. Lauke, labiausiai matomoje vietoje, virš pastato durų stogelio pastatytas televizorius transliavo kažkokią programą su reguliariais informaciniais intarpais. Iš pastato išėjusios moterys, pasirišusios baltas prijuostas, vaišino susirinkusiuosius arbata, kava ir bandelėmis.

Šiek tiek po vidurnakčio staiga pasigirdo sirenų kauksmas ir iš netoliese esančios gatvės išgirdome šarvuočių burzgesį. „Atvažiuoja tankai, tankai...“ – sklido pavieniai šūksniai. Žmonės, stovėję prie pastato, susikibo rankomis, keliomis grandinėmis pasiryžę nepraleisti prie jo užpuolikų. Aš su savo būriu taip pat susikibę rankomis stovėjome ant viršutinės laiptų pakopos prie pat centrinių pastato durų. Naiviai tikėjome, kad tankai nevažiuos į mūsų pastatytą gyvą sieną.

Garsiai ir darniai suskambo lietuviška daina ir šūkliai – nepraleisime! Tačiau tą naktį tankai mūsų nepulė, pravažiavo nesustodami pro šalį. Matyt, jų buvo tik žvalgytuvės, repeticija. Tai pat-

virtino kitos nakties įvykiai, kada buvo šturmuotas Televizijos bokštas ir Konarskio gatvės pastatas.

Sausio 13-osios naktį prie pastarojo pastato žmonės daugiausiai nukentėjo stovėję ant tų pačių laiptų prie centrinių durų. Į jų kojas per išlaužtas duris ir langus įsibrovę sovietiniai plėšikai – desantininkai mėtė dūminius sprogstamuosius užtaisus, krito ant galvų išdauztų langų stiklai, aidėjo šū-

viai. Tų kulku žymės ir dabar aiškiai matomos ant pastato sienos tinko. Mums tą naktį likimas lėmė būti kitoje vietoje.

Dieną darbas – naktį budėjimas

Budint prie Aukščiausiosios tarybos pastato teko statyti ir barikadas. Kitoje gatvės pusėje iš nebaigtos namo statybos aikštelės nešėme armatūros strypus ir metalinius tinklus parlamento barikadų sutvirtinimui. Jų sienos buvo nukabinėtos įvairiais šūkliais, sovietinių vadų karikatūromis, ant stiebų buvo sumauti raudoni kariniai bilietai, sovietiniai medaliai...

Gedimino prospekte, netoli Mažvydo bibliotekos, atsirado ir betoninių blokų užtvara. Ant vieno stambiomis raidėmis buvo užrašyta „Lietuvos širdis“. Tos širdies pulsą visi jutome. Naktimis aplinkui gyvenę žmonės vaišindavo karštais gėrimais – kava ir arbata, drauge kurstėme laužus, vienas kitą rėmėme savo širdžių šiluma. Išvakarėse užkrimsdavome sumuštinuką ir netoliese buvusioje kavinėje. Rytmetį, gal šiek tiek fiziškai pavargę, nemiegojė, bet išlaikė didelį dvasinį polėkį, kibdavome vėl į kasdienybę. Taip susidarė lyg savotiškas ritmas: dienos darbas keitė nakties budėjimą, po nakties – vėl darbą... Įmonės partokratijos vadovybė, matyt, tikėdama tada „jedinstvininkų“ pergalę, man grasino: „Pasirink tą savo Sąjūdį arba darbą...“ Tačiau pasikeitus aplinkybėms - už savo „visuomeninę tautinę veiklą“ buvau apdovanotas net

pinigine premija.

Palaikiau draugišką ryšį su „Kauno audinių“ fabriko sąjūdininkais. Ne kartą su jais teko būti įvairiose Lietuvos vietose, o pačiame fabrike – skaityti Lietuvos istorijos tema ne vieną paskaitą. Su „Kauno audinių“ Sąjūdžio organizuota grupe, kuriai vadovavo taip pat Darbo bei darbo užmokesčio skyriaus viršininkė Zita Kanapickaitė, teko vyksti vieną sekmadienį ir budėti prie Spaudos rūmų, matyti iššokančių iš dengtų sunkvežimių ginkluotų kareivių būrius, rūmų apsupimą, nežinia kieno pakviestą Algirdą Brazauską, jo greitą, o gal daugiau vaidybinį „susišnekėjimą“ su kariuomenės vadovybe palikti Spaudos rūmus tą dieną neliestus. O berods kitą dieną čia jau riaumojo tankai, nužmogėjęs sovietinis karininkas šovė tiesiai žmogui į veidą – buvo pralietas pirmasis rūmų gynėjo kraujas. Paskui šis žmogėnas be jokio sąžinės graužimo, užsiropštes su automatu ant tanko, į kelnes trynėsi savo kruvinas rankas... Sklido garsiai tariami žodžiai – „raudonieji fašistai, fašistai, okupantai...“

Konarskio gatvės Radijo ir televizijos komiteto užgrobtą pastatą supo šarvuočiai bei kariniai sunkvežimiai. Prie jų su automatais rankose dienomis ir naktimis stoviniavo kareiviai. Kitoje gatvės pusėje kurį laiką buvo du nedidučiai nameliai: viename buvo eksponuojami Lietuvos gynėjų surinkti paveikslai ir daiktai, o kitame buvo įsitaisę badautojai, protestavę prieš sovietinį smurtą.

Greta tų namelių šaligatvyje buvo pastatytas sušaudytas Laisvės varpas, kurį, dalyvaujant daugybei žmonių, pašventino tuometinis Vilniaus Katedros administratorius monsinjoras Kazimieras Vasiliauskas. (Dabar šis varpas eksponuojamas LR Seimo rūmuose.) Buvo įrengtas ir altorėlis, prie kurio vykdavo gegužinės pamaldos.

Kasmet skiriama premija

Vėl turime laisvę. Sausio 13-osios proga Lietuvos Respublikos Seimas skiria žmonėms, nusipelnusiems laisvei, kasmetinę Laisvės premiją. Lietuvos laisvės kovos sąjūdis ir TS-LKD Kauno skyriaus LKD bendrija siūlė 2020 m. Laisvės premija apdovanoti visiems žinomą pasiaukojusį, principingą Lietuvos laisvės ir jos dvasinės kultūros gynėją kunigą Robertą Grigą. Tačiau į tai negauta jokio atsakymo. Gerai, kad Laisvės premija paskirta kovojančios Baltarusijos opozicijai ir jos siekiams, tačiau, minint Sausio 13-osios jubiliejų, manytume, kad ją reikėjo skirti būtent Sausio 13-osios dvasinės pergalės herojui Robertui Grigui.

Kiekvienas savo geru darbu turėtų prisidėti prie dvasinės Lietuvos rūmų statybos. Turėtume žinoti, kad Lietuva yra ne kažkur besiblaškančiame pasaulyje, o tik čia, vieninteliame šios žemės lopinėlyje, panašiam savo kontūru į žmogaus širdį. Ta širdis ir turi plakti mummyse, atsisakant kai kurių jėgų nuolat brukamos saviplakos, saugant ir gerbiant mūsų kalbą, mūsų garbingą istoriją, jos neiškreiptą dvasinę ir materialinę kultūrą.

Prieš 30 metų Lietuva išgyveno įtemptas valandas

1991 m. sausio mėn. įvykiai buvo esminis taškas Sovietų sąjungos, okupavusios Lietuvą 1940 m. birželį, savivalei mūsų Tėvynėje. Šiandien Lietuva – laisva, klestinti Europos valstybė, priklausanti galingiausiajam gynybiniam aljansui NATO ir Europos Sąjungai. Trys dešimtmečiai mus skiria nuo tų lemtingų, Lietuvos ateitį suprojektavusių įvykių. Per tą laiką užaugo sovietinės okupacijos nemačiusi jauna karta, pati tapusi tėvais – tad labai norėtusi, kad ji, augindama savo sūnus ir dukteris, vadovautųsi tais idealais, kurie mums, mūsų tėvams ir seneliams padėjo neprarasti tikėjimo laisve per visą pusšimtį sovietinės okupacijos metų.

Rašau „mūsų“ ir galvoju – o juk buvo, yra ir, deja, bus ir „kita pusė“, šiaandien rypuojanti „ne dėl tokios Lietuvos kovojom“, „ir tada mes dirbom Lietuvai“, „ne Briuselio diktatui“ ir taip toliau. Argi ne ta „kita pusė“ savo palikuonis išauklėjo neapykantos „landsbergistams“ dvasia? (Tiesa, patys tais laikais paniekinančiai sakydavo „sąjūdistai“, bet vėliau susizgribo, kad taip teigdami pripažįsta savo atsiribojimą nuo tautos palaikyto Sąjūdžio – tada atsirado „landsbergistai“, o Sąjūdis imtas... savintis!)

Pasižiūrėkime atgal – gal ir atsakymai savaime ateis, kas šiandien keikia „užingridus“, sąmoningai nešioja paskalas apie sklypus „už vieną eurą“ (ieškodami kvailių, tikinčių, kad Vilniuje kažkoks mulkis pardavė sklypą už eurą!), skleidžia nepasitikėjimą Lietuvos naryste ES ir verkšlena, kad Lietuvoje „nejmanoma gyventi, o prie rusų buvo geriau“.

Prieš 30 metų šiomis sausio dienomis Lietuva išgyveno įtemptas valandas – Vilniuje kaito politinė atmosfera, kurios kulminacija buvo Kazimiero Prunskienės vadovaujamos Vyriausybės savavališkai vykdytas kainų pakilimas. Savavališkas todėl, kad Aukščiausioji Taryba neleido to daryti. Visa tai lyg tyčia vyko jau žinant, kad Maskvoje reakcingosios komunistinės nomenklatūros jėgos 1990 m. pabaigoje ėmė reikalauti ryžtingų veiksmų, siekiant „atkurti teisėtą tarybų valdžią sąjunginėse respublikose“.

1991 m. sausio 8 d. SSRS gynybos ministras Jazovas įsakė įvesti desantininkų padalinius septynias „sąjungines“ respublikas. Į Lietuvą buvo pradėti skubiai siųsti Pskovo oro desanto divizijos daliniai, kurie buvo laikomi elitiniais...

Petras Katinas krikščioniškos minties, kultūros ir visuomenės laikrašty-

je „XXI amžius“ 2007 m. sausio 17 d. rašė: „Tačiau savo vaidmenį ir toli gražu ne paprastos pėstininkės, rengiant kruvinąją Sausio 13-ąją, atliko tuometinė Lietuvos premjerė Kazimira Prunskienė, kuri 1991 m. sausio 7 d. staiga paskelbė apie Vyriausybės sprendimą smarkiai pakelti maisto kainas. Tai buvo aiškus ženklas Kremlui pradėti agresiją prieš nepriklausomą Lietuvą, pasinaudojant nemažos dalies gyventojų nepasitenkinimu kainų pakėlimu. Jau kitą dieną po kainų pakėlimo K. Prunskienė skubiai išvyko į Maskvą ir pasiskundė M. Gorbačioviui, kad Lietuvos Aukščiausioji Taryba – Atkuriamasis Seimas siekia ją nuversti. Mažai kas turi abejoti, jog, pavykus Kremliui planui užimti Lietuvos AT rūmus ir M. Gorbačioviui įvedus prezidentinį valdymą, K. Prunskienė būtų tapusi pirmuoju asmeniu vėl iš naujo okupuotoje Lietuvoje. Tokiu atveju vargu ar pats A. Brazauskas būtų buvęs reikalingas. Kaip pažymi tų tragiškų dienų atsiminimų autoriai, tuo metu, kai tūkstančiai Lietuvos žmonių plaukė ginti Aukščiausiosios Tarybos, K. Prunskienė, nors oficialiai ir atsistatydinusi sausio 8 dieną, vis dar ėjo savo pareigas ir rūpinosi savo asmenine gerove (ką, beje, daro ir iki šiol), pasiskyrė sau naują automobilį „Volga“. (...) Aišku, valstybinį perversmą Lietuvoje rengė Kremlius, bet jam būtinais reikėjo, jog kažkuris iš vietinių aukštųjų politinių veikėjų įjungtų to perversmo mechanizmą, vaizduojant, kad armija atėjo į pagalbą „nacionalistų ir fašistų“ skriaudžiams Lietuvos žmonėms.“

Tomis lemtingomis dienomis Aukščiausiosios Tarybos – Atkuriamojo Seimo pirmininkas prof. V. Landsbergis 1991 m. sausio 7 d. kalbėjo per Lietuvos televiziją. Savo kalboje, įspėjęs apie

artėjančią didelę grėsmę Lietuvai, jis pastebė: „Kažkam labai reikia neramumų Lietuvoje. Žinome, kam ir kodėl reikia. Tai, kad tų neramumų nebuvo iki šiol, mus labiausiai apgynė. (...) Bet dabar neramu, ar nekils sutartinė dėl staigaus didelio kainų kilimo. Apie kainų kilimą buvo kalbama ir anksčiau. Tačiau Lietuvoje klausimas kilo ne dėl kainų pasikeitimo, o kaip, kiek ir kada. Būtų gerai, jeigu tai būtų buvę visiems pakankamai aišku ir žinoma. To nebuvo. Dabar tai daroma, ir kažin ar visais šitais atvejais pakankamai apgalvotai daroma.“

Nuo pat gruodžio pabaigos, tai yra prieš pat Naujuosius metus, kai Vyriausybė pateikė kainų pakėlimo projektą, Aukščiausioji Taryba jam nepritarė. Ir specialiu nutarimu Nr. 1-907 tą kainų pakilimą sustabdė. Žmonėms nebuvo paaiškinta nei ekonominė būtinybė, nei tos būtinybės ribos – kiek reikia kelti kainas. Nors Aukščiausioji Taryba tą projektą sustabdė, kad būtų geriau parengta ir žmonėms paaiškinta, ir padarė savo darbuose tik savaitės pertrauką, dabar turime ne naujus Vyriausybės pasiūlymus ir atliktą aiškinimo darbą, o įvykusį faktą. (...) Bet šiuo metu žmonės patiria daug nerimo. Ir galimybių jiems kurstyti irgi yra daug. Galima pasakyti, jog dabar buvo blogas laikas, grėsmingas laikas tokiam žingsniui. Kartu su Jazovo, Gromovo ultimatumais ir pranešimais, kaip bus persekiojami žmonės Lietuvoje, atrodo kažkoks keistas sutapimas – padidinti įtampą kiek tik tai galima. Kažin ar tų sutapimų kažkas neplanuoja?..“

Šiandien akivaizdu, kad tai buvo kruopščiai Maskvoje suplanuota karinė akcija, pradėta vykdyti sausio pradžioje. Iš pradžių veikti pradėjo civiliai asmenys (nors, liudininkų teigimu, „Jedinstvos“ suorganizuota minia, sausio

8 d. bandžiusi patekti į Aukščiausiosios Tarybos rūmus, buvo valdoma persirengusių sovietų karininkų), vėliau puolė kariuomenė. Tokia buvo sausio 11-oji, kuomet sovietų kariai pradėjo jėga užgrobinėti įvairius karinės ir civilinės paskirties pastatus, iš kurių labiausiai nuskaubė Spaudos rūmų šturmas, kur sovietai panaudojo šaunamuosius ginklus ir sužeidė keletą žmonių.

Po to atėjo naktis iš sausio 12-osios į 13-ąją: desantininkų puolimas prieš TV bokšto ir Radijos ir televizijos komiteto pastato gynėjus, beginklės aukos ir begalinio žmonių pasiryžimo aukotis, bet nesitraukti nuo Parlamento, pergalė – desantininkų vadai nesiryžo pulti žmonių jūros apsuptų Aukščiausiosios Tarybos rūmų, nes buvo aišku, kad šikart žuvusiųjų bus „kalnai mėsos“. Nors ir ne galutinė, tačiau tai buvo mūsų tautos pergalė!

O ką mūsų minėtoji K. Prunskienė? 1992 m. rugsėjo 14 d. Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų kolegija priėmė sprendimą, pripažinusį, kad Kazimira Prunskienė „sąmoningai bendradarbiavo su KGB“. Tačiau 2003 m. gegužės 15 d. Vilniaus apygardos teismas uždarame posėdyje šį sprendimą panaikino. K. Prunskienė oficialiai teigia, jog nuolat prieš įvairius rinkimus metamas KGB šešėlis yra politinis susidorojimas, o 1992 m. teismui esą ji nebuvo pasiruošusi ir nesurinko reikiamų įrodymų.

K. Prunskienė teigė sieksianti 2003 m. bylos paviešinimo, nes esą ten yra neginčijamų įrodymų jai nebendradarbiavus su sovietinėmis saugumo struktūromis. Deja, visa ši istorija baigėsi tuo, kad dėl sunkios ligos 2012 m. politikė visam laikui pasitraukė iš viešojo gyvenimo. O klausimas – ar Vilniaus apygardos teismas galėjo panaikinti Aukščiausiojo Teismo sprendimą – liko neatsakytas, nors www.lat.lt rašoma „Aukščiausiojo Teismo sprendimai yra galutiniai ir neskundžiami“. Bet iki ligos K. Prunskienė politikos lauke dar spėjo „pasėti ir sudaiginti“ būsimąjį Seimo kultūros komiteto pirmininką Ramūną Karbauskį...

Ar verta peštis dėl simbolikos, jei tikslas tas pats?

Vieni pasipuoš atminimo simboliu „Neužmirštuolė“, kiti „Laisvės liepsnomis“ – tik pirmieji nieko nesakys, o antrieji puls draskyti akis pirmiesiems, kad tai „masonų simbolis“, alzheimeris ir panašiai. Atrodo, įmanytų, su švarko atlapais tą „Neužmirštuolę“ nuplėštų! Įdomu tai, kad kol neatsirado „Neužmirštuolė“, tol niekam nerūpėjo populiarinti „Laisvės liepsnas“, kurios, kaip simbolis, atsirado metais anksčiau.

2011 m. Laisvės gynimo ir didžiųjų netekčių atminimo metų ženklą-logotipą „Laisvės liepsna“ sukūrė Lietuvos kariuomenės Heraldikos skyriaus vedėjas Giedrius Reimeris. Ši Lietuvos valstybės atkūrimo istorijos tyrimo ir atmintinų datų paminėjimo komisijos patvirtintą logotipą nuo 2011 m. sausio 1 d. galima naudoti institucijų dokumentų blankuose ir interneto svetainėse. Turbūt čia galime rasti įžangą į atsakymą, kodėl vienas simbolis tapo populiarus, o kitas – mažiau.

Reikalas tas, kad daugelyje tautų naudojamas gėlės neužmirštuolės simbolis, kaip Sausio 13-osios aukų atminimo ženklas, atsirado, galima sakyti,

„iš liaudies“, o ne iš valstybinių institucijų – jį pasiūlė žurnalistas Vaidas Saldžiūnas, nuo kurio ir prasidėjo šita istorija. Vaidas nepriklausė jokiai partijai, jis tiesiog galvojo apie tai, kad Lietuvai reikia ženklo, kuris mums primintų šį bei tą apie mūsų tapatybę, apie mūsų norą būti laisvais.

Matyt, žurnalistui net ir nesisten-giant pavyko išpopuliarinti šį simbolį plačiau, nei „Laisvės liepsnas“ kariuomenės Heraldikos skyriaus vedėjui Giedriui Reimeriui, kuriam, tiesą sakant, ir nebuvo privalu specialiai jį populiarinti. Be to, į „Neužmirštuolę“ didesnę dėmesį atkreipė jaunesnioji karta, labiau suartėjusi su globaliu pasau-

liu. Juk gėlė neužmirštuolė turi tarp-tautinį kontekstą – ji suprantama kaip žuvusiųjų kovoje atminimo simbolis.

O su kuo užsieniečiui asocijuosis laužo liepsnos, kaip jos atrodys globalioje aplinkoje? Geriausiai atveju – su skautais, blogiausiai – su smagiu piknikėliu gamtoje... Sakysite, koks skirtumas, ką pagalvos užsienietis, ir išvis – mes prieš globalizmą! O skirtumas milžiniškas, netgi, sakyčiau, esminis: mums rūpi, kad ne tik mūsų jaunoji karta, bet visas pasaulis kuo daugiau sužinotų apie mūsų tautos Laisvės kovą ir jos kulminaciją – Sausio 13-ąją. Ant-rais bus – tiksliau jau yra – kam pasakoti pasauliui kaip „savi šaudė į savus“.

Apmaudu, kad dėl požiūrio į simbolius toks susipriešinimas kyla kiekvienais metais, artėjant Sausio 13-ajai. Atrodo, jau išsiaiškino, kaip atsirado šie simboliai, belieka tikėtis, kad kada nors sužinosime ir kas pilsto nesantaikos žibala į šios skirtingos simbolikos laužą.

Todėl Sausio 13-ąją, vieningai plaukiant širdims, pasipuošę Trispalvėmis, „Laisvės liepsnos“ ar „Neužmirštuolės“ simboliais, nulenkime galvas ir pagerbkime 1991 m. sausio 13-osios naktį prie Vilniaus TV bokšto gyvybes paaukojusius gynėjus: Loretą Asanavičiūtę, Virginiją Druskį, Darių Gerbutavičių, Rolandą Jankauską, Rimantą Juknevičių, Algimantą Petrą Kavoliuką, Vidą Maciulevičių, Titą Masiulį, Apolinarą Juozą Povilaitį, Igną Šimulionį, Vytautą Vaitkų ir Vytautą Koncevičių.

Parengė Gintaras MARKEVIČIUS

Kaip gyvensime 2021 metais?

Dr. Povilas JAKUČIONIS

Smalsiems futuristams reikėtų pastudijuoti 2021 metų valstybės biudžetą. Čia galima surasti visus valstybės biudžeto, valstybės planuojamų pajamų ir išlaidų skaičius ir palyginti juos su praėjusių metų skaičiais. Pirmasis įspūdis nekoks – ryškus septynių procentų deficitas. Reiškia, kad norime išleisti milijardą eurų daugiau, nei galime surinkti iš mokesčių mokėtojų. Tą milijardą teks skolintis. Iki šiol Lietuvos vadžios ir „Sodros“ biudžetai būdavo daugmaž subalansuoti. Kiek surinkdavome, tiek ir išleisdavome. Dėl to tarptautinėse finansų rinkose galėjome pigiai pasiskolinti.

Galime pasamprotauti, kad dabar dėl koronaviruso skolinasi daug ES valstybių. Bet jos už mus mūsų skolų neatiduos. Teks patiems taupyti, mažinti išlaidas, kad galėtume gražinti savo skolas. Mūsų skolos jau viršija leistiną dydį – 40 procentų nuo BVP.

Prezidentūra ramina – esant tokiai padėčiai, skolinimasis yra pateisinamas. Vyriausybė taip pat tokiam deficitui pritarė. Tikrai reikia, kad per keletą ateinančių metų valstybės finansai būtų subalansuoti, o skolintos lėšos naudojamos tik būtinoms reikmėms: skatinti ekonomiką, mokėti pensijas, remti negalinčius išgyventi. Turi būti sudarytas skolos gražinimo grafikas.

Tai, kad didėja išlaidos socialinei apsaugai, yra pozityvu, mano prezidento vyriausiasis patarėjas Simonas Krėpšta. Bet investicijos į žmogų yra svarbiausios. Vyriausybė pasiūlė 2021 metų biudžetą padidinti 1,137 milijardo eurų, lyginant su „valstiečių“ planuotu, nes „valstiečiai“ buvo nenumatę lėšų koronaviruso pandemijai įveikti. Išlaidos sudarys 15,825 milijardo eurų, o pajamos – 11,252 milijardo eurų. Matome, kad išlaidos viršys pajamas 4,573 milijardo eurų. Papildomai 933,5 mln. skirti pandemijos suvaldymui. Už 2021 metų biudžetą Seimas balsavo gruodžio 22 dieną ir patvirtino valstybės sektoriaus skolos padidėjimą 1,137 milijardo eurų. Tokiu būdu 2021 metais valstybės skola sudarys 51,9 procento nuo BVP.

Seimas svarstė 2020 metų biudžeto vykdymą. Buvusių valdančiųjų teigimu, biudžetas buvo „socialiai orientuotas, rekordinis ir subalansuotas, nepaisant visų pandemijų. Bet I. Šimonytė tą biudžetą aštriai kritikavo – jei ta gerovės valstybė nepasiturintiems duoda tik kelis ar keliolika eurų daugiau prie algos ar pensijos, tai anokia čia gerovė. Buvusieji valdžioje didžiuojasi

būsimo pensijų augimu, nors jos turi augti, jei auga dirbančiųjų pajamos ir „Sodra“ turi sukauptą rezervą. Visą duoda auganti ir pandemijai nepasiduodanti ekonomika. Vadžia čia nėra prie ko.

I. Šimonytė mano, kad gruodžio 22 dieną Seimo priimtas 2021 metų biudžetas su 7 procentų deficitu nėra blogas. Jei ne pinigai, skirti pandemijos suvaldymui, tai biudžetas būtų subalansuotas. Seimo nariai už 2021 metų biudžetą balsavo taip: „už“ – 70, „prieš“ – 2 ir susilaikė – 50.

Milijardinė skola numatoma padengti per 3 metus. 2023 metais skolos turėtų nelikti. „Swedbank“ vyriausiasis ekonomistas mano, kad toks deficitas pandemijos metu yra neblogai, nes kitaip reikėtų didinti mokesčius, kas neigiamai atsilieptų šalies ekonomikai. Be to, dabar Lietuva skolinasi už neigiamas palūkanas. Kas reiškia, kad bankai primoka už tai, kad iš jų skolinasi. Nepasinaudoti tokia situacija būtų neprotinga.

Seimas taip pat svarstė ir priėmė PSDF (Privalomojo sveikatos draudimo fondo) ir „Sodros“ biudžetų projektus. Į PSDF biudžetą turėtų būti surinkta 2,477 milijardo eurų įplaukų ir tiek pat išlaidų. 1,7 milijardo eurų bus skiriama asmens sveikatos priežiūrai. Vaistams ir medicinos priemonėms bus skiriama 450 milijonų eurų, sveikatos draudimo išlaidoms ir sveikatos programoms – 185,9 milijono eurų.

„Sodros“ biudžetą pajamos sudaro 5,127 milijardo eurų, o išlaidos – 4,991 milijardo eurų. Pajamos viršys išlaidas 136,2 milijono eurų. Vaiko pinigai didės nuo 60 iki 70 eurų. Neįgaliems ir iš gausių ar nepasiturinčių šeimų vaikai gaus po 111 eurų kas mėnesį. Vidutinė senatvės pensija pasieks 440 eurų. Visos senatvės pensijos bus indeksuotos 9,58 procento, nes tai numato Seimo priimtas įstatymai.

Lietuvos gyventojų pabėgimai

LGGRT centras išleido dr. Dariaus Juodžio knygą „Prasiveržti pro geležinę uždangą (Lietuvos gyventojų pabėgimai iš SSRS)“. Tai pirmas išsamesnis leidinys, dokumentaliai nagrinėjantis iki šiol tik probėgšmais istorikų paliestą temą. Knygos autorius išskiria kelis prasiveržimo pro geležinę uždangą laikotarpius: pabėgimai nuo pirmosios sovietų okupacijos 1940–1941 m., nuo antrosios sovietų okupacijos po Antrojo pasaulinio karo, partizanų prasiveržimai bei pabėgimai į užsienį vėlesniais metais.

Pasak dr. D. Juodžio, prasiveržimas pro geležinę uždangą visuomet buvo susijęs su rizika, bet bėgimo motyvai ne visada buvo politiniai. Neretai sie-

kta paprasčiausios žmogiškos laisvės, pagarbos asmenybei, verslumo, kurie buvo neįmanomi SSRS. Kita svarbi bėgimo priežastis – partizanų siekis perduoti į Vakarus žinią apie ginkluotą, organizuotą dešimčių tūkstančių žmonių pasipriešinimą Lietuvoje.

Dr. D. Juodžio knygoje pateikiamos ne tik įvairiausios pabėgėlių istorijos, bet ir asmenų bei sienos kirtimo vietų nuotraukos, dokumentai iš LYA, asmeninių ir visuomeninių archyvų, taip pat atskleidžiama kagėbistų bei agentų veikla.

Į „Tremtinio“ klausimą, kaip dr. D. Juodis jaučiasi, vartydamas rankose savo pirmąjį kūrinį, atsako: „Tai didelė paskata dirbti toliau ir daugiau“.

„Tremtinio“ inf.

Sveikiname

75-ojo jubiliejaus proga nuoširdžiai sveikiname LPKTS Telšių filialo tarybos narį **Karolį KAZLAUSKĄ**.

*Mes linkime Jums šimtą metų gyventi meilėj artimų,
Matyti dangų giedrą, platų kasdien virš savųjų namų,
Sveikatos, džiaugsmo, stiprybės, Dievo globos –
Šiandien ir visados!*

LPKTS Telšių filialas

Nuoširdžiai sveikiname garbingo jubiliejaus proga: **Alviną PUPIENYTE-KRASAUSKIENE** – 95-ojo, **Juliją IGAUNYTE-SARKAUSKIENE**, **Jeroną LUNGĮ**, **Leoną GRIŠKĖNĄ** ir **Joną SUKAUSKĄ** – 85-ojo, **Ireną SKREBUTYTE-BUTENIENE** – 75-ojo.

Linkime stiprios sveikatos, Aukščiausiojo palaimintų metų!
LPKTS Rokiškio filialas

Sveikiname švenčiančius jubiliejinius gimtadienius:

Adele NEVERIENE – 90-ąjį,
Aldoną LEVECKIENE, **Aldoną MICHALOVSKAJĄ** ir
Palmirą STASEVICIENE – 80-ąjį,
Aleksandrą BINGELĮ, **Laimą LAPINSKIENE** ir
Ireną TUMAVICIUTE – 75-ąjį,
Rimutį KLEVEČKĄ – 65-ąjį,
Valentiną MAŽUTOVIČ – 50-ąjį.

Linkime visiems su Dievo palaima sveikų ir laimingų tolesnių gyvenimo metų.

LPKTS Vilniaus skyriaus taryba

Sveikiname švenčiančius jubiliejinius gimtadienius: **Agotą VAITKŪNIENE** – 85-ąjį, **Nijolę PUPELIENE** ir **Danutę Stasę LIAUDINSKIENE** – 80-ąjį.

*Pati branda ir pats dienų gražumas,
Ir skubanti dienų tėkmė pilna prasmės,
Lai visos dienos būna džiaugsmo pilnos, šviesios.
Geros sveikatos linkim, laimės ir sėkmės!*

LPKTS Palangos filialas

Sveikiname švenčiančius jubiliejinius gimtadienius:

Angele DAMULIENE – 85-ąjį,
Joną BRUŽĄ – 65-ąjį.

Linkime stiprios sveikatos, dvasios ramybės ir laimingų gyvenimo metų.

LPKTS Jonavos filialas

Garbingo 90-ojo jubiliejaus proga nuoširdžiai sveikiname LPKTS Kuršėnų filialo narius **Antaną MIKAITĮ** ir **Antaną CAPARĄ**.

Linkime sveikatos, gyvenimo džiaugsmo mylinčių vaikų ir vaikaitių apsuptyje. Aukščiausiojo palaimos ir Švč. Mergelės Marijos globos.

LPKTS Kuršėnų filialas

Gražaus jubiliejaus proga sveikiname:

Saulytę LAZARAVICIENE – 90-ojo,
Jadvygą AKULAVICIENE ir **Vytautą JAKELEVIČIŲ** – 75-ojo,

Genę RAULUŠAITIENE – 65-ojo.

Linkime geros sveikatos ir Dievo palaimos.

LPKTS Varėnos filialas

Nuoširdžiai sveikiname garbingų jubiliejų proga:

Joną RUDOKĄ – 75-ojo,
Liudmilą STEPANOVA – 70-ojo.

Telydi Švč. Mergelės Marijos globa ir Aukščiausiojo palaima

LPKTS Jurbarko filialas

Garbingo 90-ojo jubiliejaus proga sveikiname aktyvią LPKTS Druskininkų filialo narę ir buvusių tremtinių choro dalyvę **Moniką BENEDIKAITĘ-BLEIZGIENE**, linkėdami geros sveikatos, ramybės, Aukščiausiojo palaimos.

LPKTS Druskininkų filialas

Merkinės puolimas

Ernestas KUCKAILIS

Antano Grušausko-Siaubo grupė pirmąją savo uždavinio dalį kuo puikiau įvykdė, tačiau, iš vakaro įvykus incidentui Lankininkuose, Merkinės įgula ant masalo neužkibo ir išvyko į artimesnę įvykio vietą, kur, kaip paaiškėjo, buvo nukautas pats Merkinės „istrebitelių“ vadas. Tad pasalos paprasčiausiai nebuvo kam surengti, nes Leipalingio link niekas neskubėjo. Tokia yra nukrypimo į šalį nuo pagrindinės operacijos kaina.

Pabaiga. Pradžia Nr. 46 (1403)

Garnizono nepavyko sunaikinti

Siaubas kuo puikiau girdėjo šūvių kitoje Nemuno pusėje ir įvertino tai, kaip Vanago grupės susikompromitavimą iki operacijos pradžios. Siaubas nebesitikėjo Merkinės puolimo iš Vanago pusės ir, turėdamas kuopos dydžio dalinį, nusprendė Merkinę pulti savarankiškai. Tam pirmiausia reikėjo patekti į kitą krantą. Tikėjosi susitarti su tilto apsaugos kariais. Deja, susitarimas baigėsi artimu susišaudymu, žuvo posto leitenantas ir dar vienas sargybinis. Kiti užėmė pozicijas įtvirtintame ugnies taške ir pradėjo šaudyti iš kulkosvaidžio. Supratęs, kad per tiltą pereiti be mūšio nepavyks, Siaubas nutarė pulti tilto apsaugos garnizoną, dislokuotą apie 500 m nuo tilto.

Smarkiai sningant, puolė atviru lauku iš vakarų ir pietų pusių. Įgula atkakliai gynėsi ir garnizono sunaikinti nepavyko. Teko trauktis. Šiame mūšyje žuvo du partizanai – Zigmas Sukackas iš Dulgininkų ir Zigmas Vaikšnoras-Budrys („Dainavos partizanai“, Bronius Kašlionis, 1999 m.). Nežinia kuris iš jų su mano seneliu prieš kautynes nevykusiai pajuokavo, išstardamas: „Jau matau, Šapalėli, kaip tavo akelės merkiasi...“ Deja, bet tas pašmaikštavimas fatališkai baigėsi pačiam jo autoriui. Mano senelis gerai prisiminė, kad kulkosvaidis neleido pakelti galvos ir tik nesitaikydamas jis tegalėjo iššauti priešo pusėn. Kulka numušė kepurę nuo galvos. Tada perbraukęs ranka pamatė saugoje kuokštą savo plaukų. Tiesiogine prasme buvo per plauką nuo mirties.

MGB savo raporte netgi rašo, kad partizanai bandė pulti penkis kartus. Žinoma, jais tikėti reikia rezervuotai, nes ten duomenys dažnai pagražinti jų naudai. Norėjosi ne tik išgyventi, bet ir medalius bei paaukštėjimus gauti.

Siaubas dar bandė įveikti Nemuną ledu į vakarus nuo tilto ties Maksimomis, tačiau dėl per plono ledo sumanymas žlugo. Teko trauktis nepasiekus miestelio.

Išgirdęs šūvių, Vanagas skubino visus kuo greičiau judėti į išeities pozicijas. Puolimo pradžia nebuvo aiškiai sinchronizuota pagal laiką, todėl puolimas prasidėjo tik pagal išgirstus mūšio garsus už upės. Pasigirdus sutartam signalui pulti, pagrindinės Vanago pajėgos dar nebuvo pasiruošę ir tik dabar ėmė skubėti, ieškojo po ranka pasitaikančių vežimų, kad greičiau nukaktų iki miestelio. Per tą laiką miestelyje sribai spėjo įrengti ugnies taškus cerkvėje ir bažnyčioje. Kitaip tariant, netikėtumo veiksnys buvo išnaudotas tik iš dalies.

Štai kaip mūšio pradžia aprašo Vanagas

„Dar ne visi buvome pavalgę, kai išgirdome kulkosvaidžių kalenimą prie Merkinės. Buvo aišku, kad kautynės prasidėjo. Skubiai šokome prie malūno,

Išlikę betoniniai postų įtvirtinimai-apkasai kairiajame Nemuno krante, ties tiltu

esančio ant upelio netoli plento. Buvo nupjauti du telefono stulpai ir nukirsti laidai, jungę Merkinę su Alytumi. Žmonės, tą dieną atvažiavę malūnan, suprato, kas netrukus prasidės. Mačiau, kaip vienas senyvas žmogus atsiklaupęs pats persišegnojo ir žegnojamas laimino vyrus. Kai kurie vyrai, taip pat moksleiviai, kurie anksčiau išėjo namo, išbučiavo partizanus. Pasiėmėme reikiamą skaičių pastočių ir pasileidome vieškeliu. Šaudymas, kurį girdėjome prie Merkinės, greit nutilo. Netrukus buvome prie pat miestelio. Kad geriau skirtume savuosius nuo priešų, kiekvienas ant abiejų rankovių buvome prisisegę po platų baltą kaspinę. Iššokome iš pastočių ir pasiskirstėme abipus vieškelio.“

Viena grupė, vadovaujama Vaidevučio, puolė kairiau Vilniaus gatvės, cerkvės link. Vanago vadovaujama grupė veržėsi dešiniau kooperatyvo pusėn, Seinų gatvės link. Ryšį tarp grupių turėjęs garantuoti ryšininkų vyresnysis, buvęs gimnazijos mokytojas Juozas Lapeška-Jazminas dingo kaip į vandenį. Vėliau paaiškėjo, kad jis įsiveržė į gimnaziją ir ten ant grindų sugulsiems vyresniųjų klasių mokiniams rėžė ilgą patriotinę kalbą, taip demonstruodamas savo drąsą. O juk vyresniųjų ryšininku buvo paskirtas neatsitiktinai – jis puikiai pažinojo visą miestelį, bet stokojo supratimo apie karišką drausmę ir tokia savo improvizacija ignoravo jam pavestą labai svarbią užduotį. Dėl to ryšys su antrąja grupe beveik nuo mūšio pradžios iki pat pabaigos nepalaikytas.

Iki pirmųjų priešų šūvių, kaip rašė Vanagas, partizanai mažai saugojosi ir judėjo greitai ir drąsiai: „Buvome jau prie pat miestelio, kai priešas atidengė dar nelabai stiprią kulkosvaidžių, automatinųjų pistoletų ir šautuvų ugnį. Iki šiol vyrai bėgo visiškai neguldami. Tik dabar ir iš mūsų pusės buvo atidengta stipri ugnis ir pradėta pulti su perbėgimais. Kurį laiką priešas atsakė ugnimi, bet buvo galima justi, kad priešinamasi neorganizuotai. Pastebėjome, kad priešas ieško,

kur pasislėpti. Bemaž vienu metu visi trys būriai pasiekė miestelio gatves.“

Puolimas buvo chaotiškas

Suprantama, dauguma partizanų dar neturėjo mūšių patirties, o veiksmi mieste apskritai visiems naujas dalykas. Sąlygos prastos, snigo. Dėl to, žinoma, buvo sunkiau atpažinti ir matyti taikinius, taikliai šaudyti. Tai gerai atsispindi Merkio rinktinės metraštyje: „Matomumas labai blogas, nes smarkiai sninga. Rusai ir istrebiteliai menkai laikosi ir slepiasi. Užimami rusų namai. Užimama paštas. Užimama valsčius. Užimama milicija. Užimamas kalėjimas. Kooperatyvas lieka užpakaly. Antrasis būrys užima Vilniaus gatvę, bet blogiausiai – nutraukia ryšį su pirmuoju būriu ir visų kautynių metu Vaidevutis ryšiu nesirūpina. Vanagas įsako atnaujinti ryšį, bet vyrai neįgudę, to neįvertina ir nepadaro. Visi eina stati, nežino jokios manevrinės rikiuotės, ir tai labai pykino Vanagą, nors kaltinti ir nebuvo ko, nes apmokymas nebuvo galimas.“

Atsishaudoma kulkosvaidžiais iš cerkvės ir bažnyčios bokštų bei vidaus. Briedžio taikli ugnis nutildo cerkvę, bet bažnyčios liesti Vanagas nedrįsta, nes tai šventa visų tikinčiųjų vietovė, taip pat ir visų partizanų. Sutinkama geriau aukotis, bet bažnyčios neliesti. Šūviai iš bažnyčios, kuria pasinaudoja išgamos, pakerta Senovaitį, Putiną, Milžiną, Siaubą ir Šviedrį, sužeidžia Audrą.“

Miestelio puolimas rutuliojosi gana chaotiškai ir daug improvizuojant pagal savo supratimą, nes partizanai nebuvo apmokyti kovoti grupėse, o ypač urbanizuotoje aplinkoje. Pasitaiko, kad grupė, apsupusi namą, iš visų pusių šaudė, net ir nematydami taikinio. Į vidų ir rūsius metamos granatos. Dėl tokio atviro judėjimo ir individualių įgūdžių stokos kai kurie partizanai tapo lengvais taikiniais kulkosvaidžiams.

Šaudymas aiškiai neatitiko taikinių arba aklaui tokioje artimo mūšio situacijoje labai pavojingas, nes didelė rizika sužeisti savus arba nedalyvaujančius

kautynėse asmenis. Be tikslo eikvoti šaudmenis buvo gana neapdairus elgesys: jei tektų pereiti prie gynybos atvykus pastiprinimui, jų galėjo pritrūkti. Didelė sėkmė buvo tai, kad besiginantys nespėjo užimti patogių pozicijų sankryžose ir pagrindinėse gatvėse, jiems vadovavo prastai, o galbūt taip pat stokojama įgūdžių ir išmanymo kovoti mieste. Kitaip daugelis puolantių partizanų būtų patekę į kryžminę ugnį ir patyrę kur kas daugiau nuostolių.

Kritiškai partizanų veiksmus vertina ir Vanagas, pabrėždamas komplikotas sąlygas vadovauti neapmokytiems partizanams: „Daug kas išėjo kitaip. Aš pats tokioms kautynėms vadovavau pirmą kartą, o partizanams, netarnavusiems kariuomenėje ir, galima sakyti, pirmą kartą dalyvaujantiems mūšyje, vadovauti nelengva. Kadangi iš pradžių viskas sekėsi gerai, tai vyrai miestelyje jautėsi ne kaip kautynių lauke, o kone kaip atlaiduose. Vieni šeiminkavo valsčiuje, kiti milicijoje, tretį, apsupę kokį namą iš visų pusių, stovėdami šaudė į jį. Labai daug buvo šaudoma be taikinio. Dar gerai, kad savas savo nenukovė.“

Trukdė nepasiruošimas

Tikra tiesa, vadui labai paprasta vadovauti gerai apmokytam padaliniiui, kai jo pavaldiniai tik laukia nurodymų, o dėl įvykdymo nereikia sukti galvos – žino ir moka, kaip tai padaryti. Čia buvo kas kita: neapmokytas padalinys vadiui tikras galvos skausmas.

Nukovę kalėjimo sargybinių, mėgino išlaužti kalėjimo duris, bet tam iš anksto nepasiruošta, todėl išlaisvinti kalinių nepavyko. Galima tik įsivaizduoti kalinių savijautą, kai staiga sužibusis viltis išeiti į dienos šviesą ir įkvėpti laisvės oro taip apmaudžiai žlugo.

Iš cerkvės ir bažnyčios NKVD kariai kontroliavo didžiąją dalį centrinės miestelio aikštės ir kiemų aplink ją. Cerkvėje kulkosvaidžio pozicija buvo „užgesinta“ taikliais karabino šūviais. Puikus pavyzdys, kaip artimame mūšyje galima išnaudoti įgudusius šaulius. Tačiau į bažnyčią šauti nedrįso. Partizanai turėjo kuo slopinti ugnį (kulkosvaidžius ir du panceraustus), tačiau aukojosi ir nelietė kulto pastato. Jei būtų atidengę ugnį ir panaudoję panceraustus, prieš ugnies taškai greičiausiai būtų buvę nuslopinti ar sunaikinti ir partizanai būtų patyrę mažiau nuostolių, be to, visiškai būtų kontroliavę miestelio centrą.

Sugadino pašto telefonų aparatinę. Čia paaiškėjo, kad sribai nuolat kalbėjosi su Alytumi per Druskininkus. Telefono laidų nenutraukė, nes buvo pastebėti čekistų ir vos išnešė sveiką kailį. Vėl pritrūko kompetencijos. Buvo galima tam iš anksto pasiruošti, išdėstyti pasalas, trukdančias priešui persekioti. To nebuvo padaryta. Tikėtasi, kad viską pavyks padaryti paprastai ir primityviai.

Be pasipriešinimo užimta milicija ir valsčiaus pastatas. Sunaikinti dokumentai, paimta spausdinimo mašinėlė. Valsčiaus pastatą padegė.

(keliamo į 8 psl.)

Leiskit į Tėvynę

(atkelta iš 1 psl.)

1939-ųjų rudenį džiaugiamės atgavę savo išsvajotą sostinę Vilnių. Gruodžio mėnesį Vilniuje vyksta Šaulių sąjungos būrių vadų suvažiavimas.

Atsuoliuoja 1940 m. birželis. Šviesus saulėtas 15-osios rytas. Radijas perduoda TASS'o pranešimą, kuriame sakoma, kad tarybinė vyriausybė, norėdama užtikrinti tarybinių karių igulų saugumą Lietuvoje, įveda papildomus kariuomenės dalinius. Ir jau vidurdienį keliasi, ritasi pilka, apdulkėjusi, grėminga banga iš rytų, žlegsėdama tankų vikšrais.

1940 m. rugsėjo 1 d. aš – Rokiškio geležinkelio stoties pradžios mokykloje. Iš Jūzintų perkėlė į šią mokyklą vedėju, nes buvęs vedėjas Antanas Šarka jau liepos 11 d. areštuotas ir kartu su Rokiškio notaru Oželiu ir advokatu Kaupeliu kalinamas Panevėžio kalėjime.

Kartu su manimi mokykloje dirba buvusio vedėjo žmona Šarkienė Elena ir jauna mokytoja Petrušienė. Įpusėjus mokslo metams, mokytoja Šarkienė perkeliama į nuošalią mokyklėlę Latvijos pasieny, o iš ten atkeliamą į mūsų mokyklą jau gana pagyvenusi panelė mokytoja su beveik suaugusia dukra. Jos apsigyvena kartu su mumis.

1941 m. balandis. Einu vieną saulėtą popietę iš geležinkelio stoties, išlydėjęs tarptautinį greitąjį traukinį Berlynas–Maskva. Tuo traukiniu Šarkienė grįžo iš Panevėžio. Ji nuvežė siuntinėlį Panevėžy kalinamam savo vyrui ir pravažiuodama perdavė man elektrinį lygintuvą, kurį Panevėžy suremontavo. Jau esu netoli savo mokyklos, kai staiga pajuntu ranką ant peties. Grįžteliu. Prieš mane nepažįstamas vyriškis rimtu, griežtu veidu:

– Atsiprašau, kas jūs būsite?

– Vietinės pradžios mokyklos vedėjas, – atsakau.

– Aš NKVD darbuotojas, – prisistato. – Jūsų dokumentai! – pareikalauja. Paduodu pasą.

– Kodėl gyvenate neprisiregistravęs? – klausia.

Kiek nustebeš gūžteliu pečiais. Pirmą sykį girdžiu apie kažkokį registravimąsi.

– Važiuosime į skyrių, – pasiūlo pareigūnas, ir tuojau priartėja širma kumelaite kinkytas vežimėlis, kuriame sėdi uniformuotas milicininkas.

Nuvažiuojame į skyrių. Įveda mane į vieną kabinetą:

– Štai sulaikiau kažkokį tipą su netvarkingais dokumentais, – pristato sėdinčiajam už stalo. Šis kilsteli galvą:

– Tai juk geležinkelio stoties pradžios mokyklos vedėjas, – sako sėdintis, buvęs Rokiškio karo komendantūros sekretorius, o dabar jau kažkoks NKVD pareigūnas Grigėnas.

– Bet šis pilietis gyvena niekur neprisiregistravęs, – aiškina mane atgabenęs pareigūnas ir padeda Grigėnui ant stalo mano pasą. Grigėnas pasklaido pasą, liepia parodyti, ką turi kišenėse, labai atidžiai apžiūri Šarkienės man paduotą elektrinį lygintuvą. Liepia rytojaus dieną atsiimti pasą, o dabar keliauti namo. Kitą dieną atsiimu pasą ir prisiregistruoju valsčiaus valdyboje.

1941 m. birželio pradžia. Mokslo metai baigėsi. Sėkmingai praėjo šeštojo skyriaus baigiamieji egzaminai. Galima būtų važiuoti į tėviškę atostogauti, bet prieš kelias dienas gautas švietimo skyriaus parėdymas mokytojams niekur iš mokyklų neišvažiuoti. O čia gaunu mokytojos Šarkienės, kuri dabar dirba Noreikiuose, kvietimą atvažiuoti savaitei kitai pasisvečiuoti pas ją. Ji rašė, kad mokykla, kurioje gyvena, esanti gražiamame pušyne ir ypač būsią naudinga mūsų mažajai dukrelei Reginutei pakvėpuoti pušų aromato prisodrintu oru. Rizikuoju nusižengti švietimo skyriaus nurodymui. Palieku mokykloje gyvenančiai valytojai Baltakienei Šarkienės mokyklos adresą ir su visa šeima išvažiuoju į Noreikius.

Mokykla prie pat geležinkelio, pušyne. Dienos nuostabiai gražios. Svaigiai kvėpia pušys. Tad kiaušras dienas klaidžiojame pušynais, džiaugiamės vasara. Nerūpestingai praeina jau ir antra mūsų viešnagės Noreikiuose savaitė, visai nenujaučiant, kad juodas nelaimės debesis jau čia pat, virš galvų.

1941 m. birželio 13 d., penktadienis. Vis dar lepinamės saule ir pušimis Noreikiuose pas svetingąją Šarkienę. Nuvažiuoju į Rokiškį pasidairyti. Mokykloje nieko naujo. Tylu. Pasitinka apsnūdusi valytoja Baltaduonienė ir praneša, kad niekas nebuvo užėjęs į mokyklą. Švietimo skyriuje paaiškina, kad atlyginimų dar nesą – greičiausiai rytojau dieną mokėsią.

Gatvėse karštis, tvanku, mieste praeivių reta. Tik kažkokia nerami nuotauka. Zuja po miestą pusantratonės mašinos su kareiviais ir civiliai apsirengusiais vyrais. Toks mašinų judėjimas Rokiškiui nebūdingas.

Mieste sutinku mokytoją Leonardą Grigonį. Iki sutemų vaikštome su juo Rokiškio gatvėmis. Jis man pasakoja, kad paskutinėmis dienomis po miestą ir kaimus vaikstinėja pareigūnai, kažką rašinėja, registruoja. Kam tie sąrašai, niekas nežino. Jis girdėjęs, kad Radviliškio geležinkelio dirbtuvėse esą paruošta daugybė prekinių vagonų, kuriuose įruošti dviejų aukštų lentiniai gultai. Kam skirti tie vagonai, kas juose bus vežama?

Grįžtu į Noreikius jau gana vėlai. Miego nesinori. Tad ilgai dar trise, mudu su žmona ir Šarkienė, klaidžiojame per dieną įkaitusiam pušyne. Aplink tylu. Stovi ramiai susikaupusios pušys, skleisdamos dienos saulėje ištirpusių sakų svaigų aromata. Kitoje geležinkelio pusėje jāvų lauke girdėti griežlės šūkavimai. Iš toliau esančios pelkės sklinda nedarni varlių muzika. Jau ima blykšti rytai, kai susiruošiamės ilsėtis.

1941 m. birželio 14 d., šeštadienis. Jau po devynių, o mes dar lovoje. Guliu pusiau snūduriuodamas. Girdžiu virtuvėje skambiojant indus, ten ruo-

šiasi mūsų svetingoji Elena. Prie kitos kambario sienos lovoje dar ramiausiai tebemiega Genutė su mažąja Reginute. Pusiau snausdamas girdžiu sunkius kelių žmonių žingsnius koridoriuje. Tai gal pasieniečiai, nes kitoje koridoriaus pusėje durys į pasieniečių būstinę. Tačiau staiga pasigirsta energingas beldimas į mūsų duris. Iš virtuvės atskuba Šarkienė. Atrakina duris. Į kambarį įžengia trise – du civiliai ir vienas pasieniečio uniforma. Pirmojo rankoje pistoletas.

– Kas jūs būsite? – kreipiasi į mane.

– Rokiškio geležinkelio stoties pradžios mokyklos vedėjas Tilindis, – at-

Rokiškio geležinkelio stoties pradinė mokykla. 1930 m.

sakau atsisėsdamas.

– Prašau keltis ir apsirengti! – įsako vyras su pistoletu rankoje. Atsistuju ir žengiu prie spintos pasiimti rūbų.

– Nejudėkite. Jums drabužius paduos, – įsako vyriškis. – Atiduokite ginklą! – liepia.

– Neturiu jokio ginklo, – pareiškiu.

Vienoje rankoje laikydamas pistoletą, kita ranka jis atidaro prie lovos stovinčios spintelės stalčiuką, pradaro spintos duris. Paliepia Šarkienei paduoti man drabužius. Apsirengiu.

– Aš esu Rokiškio NKVD viršininkas Leonavičius, – prisistato vyriškis ir paslepia kišenėje pistoletą.

– Kas miega šioje lovoje? – klausia mostelėjęs į tebemiegančią Genutę ir Reginutę.

– Žmona ir dukra, – atsakau.

– Pažadinkite jas. Pamaitinkite vaiką, patys pavalgykite, važiuosim į jūsų mokyklą. Pažadinu Genutę su Reginute.

Iš virtuvės Šarkienė atneša pusryčius. Apetitas jau nebe koks. Pagaliau šiaip taip papusryčiau, visai nejausdami maisto skonio, atsisveikiname su nusigandusia Šarkiene ir išeiname į lauką. Visai prie prieangio durų stovi au-

tomobilis, į kurį paliepiama mums sušėsti. Prie vairuotojo sėdasi Genutė su Reginute, o mudu su Leonavičiumi įsitaisme užpakaly.

Važiuojame gražiais miškais ir kalneliais Rokiškio link. Važiuojant per miestą, paprasčiau leisti pasiimti iš Švietimo skyriaus atlyginimą. Leonavičiaus lydimas įeinu į švietimo skyrių. Pasiimu atlyginimą. Pritilę ir lyg nustebe žiūri į mus skyriaus darbuotojai.

Atvažiuojame į mokyklą. Atrakinu buto duris ir suleidžiu į vidų „mielus“ svetelius. Kartu su Leonavičiumi į vidų įeina ir mašinos vairuotojas, dar gana jaunas vaikinys.

– Atiduokite ginklą, – vėl liepia Leonavičius, – jei rasime, bus blogiau.

– Neturiu jokio ginklo. Galite ieškoti, – atsakau.

Leonavičius su vairuotoju pasiknaisioja tarp knygų, miegamojo spintelėje, virtuvės spintoje. Susėdame prie stalo. Leonavičius iš portfelio išima aplanką, atskleidžia jį ir klausia manęs:

– Ar jūs buvote buržuazinės Lietuvos kariuomenės atsargos karininkas?

– Taip, – atsakau.

– Ar priklausėte Šaulių sąjungai?

– Taip.

– Ar vadovavote Jūzintų šaulių būriui?

– Taip.

– Ar priklausėte Lietuvos tautininkų sąjungai?

– Taip, – atsakiau ir į paskutinį klausimą. Mano atsakymus Leonavičius kruopščiai užrašo, po to paskelbia nuosprendį:

– Tarybų Sąjungos liaudies komisaro įsakymu jūs su visa šeima perkeliami gyventi į kitą respubliką. Pasirušimui skiriama jums pusantros valandos, leidžiama pasiimti 150 kg krovinių. Prašau štai čia pasirašyti, – pakiša man lapą, – ir paskubėti ruoštis.

Kai, pasirašęs popierių, noriu šokti padėti krauti daiktus, Leonavičius sulaiko:

– Jūs pasėdėkite. Bagažą be jūsų sutvarkys.

Pakviečiami du kaimynai liudininkai, ir visas paliekamas turtas surašomas į du egzempliorius. Vienas egzempliorius įteikiamas man, kitas lieka pas kartu su mumis gyvenusią mokytoją. Greitosiomis sumetami į maišus rūbai, patalynė. Kieme jau laukia vežimas bagažui. Mus pasodina į tą pačią mašiną, kuria atvažiuojame iš Noreikių, ir išvažiuojame iš mokyklos kiemo. Kieme prisirinkę kaimynų ir vaikų – mano mokinių...

Užsiprenumeruokite „Tremtinį“

2021 metams

Prenumerata priimama **iki kiekvieno mėnesio 26 dienos** bet kuriame „Lietuvos pašto“, „Pay Post“ skyriuje, per „Lietuvos pašto“ laiškinką, paskambinus informacijos tel. 8 700 55 400, internetu www.prenumeruok.lt. Laikraštis išeina 4 kartus per mėnesį. Prenumeratos indeksas 0117.

Kaina:

1 mėn. – 3,74; 3 mėn. – 11,24;
6 mėn. – 22,47; 12 mėn. – 44,94 euro.

Ilsėkitės ramybėje

Antanas Jočys
1933–2020

Gimė Laičių k., Molėtų r. 1948 m. gegužės mėn. tremiant šeimą, Antanukui ėjo penkiolikti, tačiau mamos patarimu, paauglys pasislėpė ir tremties išvengė. Vėliau vienas gyveno Alantoje, Ukmergėje. Buvo sunku. Po kelerių metų pats išvyko pas savus į Sibirą, kur per prievartą atsidūrė Elena Juočienė ir vaikai: Danutė ir Leonora Juočytės, Joana Jočytė, Algirdas Juočys. Taip jau nutiko, kad pokaryje šeimoje per klajones ir tremtis kai kurių vaikų pavardės transformavosi iš Juočių į Jočius.

1956 m. grįžo į tėvynę, apsigyveno Kaune. Dirbo Žemės ūkio projektavimo institute, vėliau – Automatizacijos priemonių gamykloje braižytoju. Užbaigė vidurinę mokyklą ir įstojo į Kauno politechnikos instituto vakarinį skyrių. 1963 m. tapo mašinų gamybos technologijos inžinieriumi. Tuo metu dar dirbo Radijo gamykloje, po kiek laiko tapo šios įmonės technologinio paruošimo biuro viršininku; 1964 m. – Kauno šlifavimo gamykloje „Neris“ vyriausioju technologu, po kurio laiko tapo skyriaus viršininku, gamyklos padalinio viršininko pavaduotoju. Jau atkūrus Nepriklausomybę, tapo „Neries“ gamyklos direktoriumi. Žmonės labai vertino, gerbė ir pasitikėjo Antanu.

Jis buvo tarp tų pirmųjų tremtinių, kurie dar 1988 m. vasarą suskato jungtis į organizaciją. Susikūrus „Tremtinio“ klubui, Antanas išrinktas į klubo tarybą. Susikūrus LPKT sąjungai, atskiruose miestuose ir miesteliuose pradėjo steigti skyriai. Kurį laiką Antanas Jočys buvo Kauno skyriaus nariu, Šilainių poskyrio pirmininku, o 2007–2008 m. vadovavo visam Kauno filialui, įsitraukė ir į kitokią visuomeninę veiklą: grojo Kauno pučiamųjų instrumentų orkestre „Ažuolynas“, dainavo tremtinių chore „Ilgesys“. Atgimimo metu aktyviai dalyvavo Sąjūdžio veikloje.

Antanas Jočys, būdamas LPKTS valdybos ar tarybos nariu, padėjo bendražygiams spręsti problemas. Apdovanotas I laipsnio žymeniu „Už nuopelnus Lietuvai“. Kai 2006 m. buvo minimos Vengrijos revoliucijos 50-osios metinės, Budapešte vyko Tarptautinės buvusių politinių kalinių ir komunizmo aukų asociacijos (Inter-ASSO) kongresas, kuriame dalyvavo Rytų ir Vidurio Europos valstybių atstovai. Tada LPKTS atstovavo Antanas Jočys kartu su tuometine Lietuvos Respublikos Seimo nare dr. Vanda Briedienė (1932–2013).

Antanas Jočys spinduliavo gerumu ir tolerancija, nuoširdumu ir rūpestingumu. Jo šviesus žvilgsnis, rami išmintis, protingi patarimai ilgam išliks mūsų atmintyje ir širdyse... Tai – didelė netektis visai tremtinių šeimai ir jį pažinojusiems.

LPKTS Kauno filialas

Stasė Vytaitė-Juškienė-Cesevičienė
1934–2020

Gimė ir augo pasiturinčių ūkininkų šeimoje, Mižuikių k., Plungės r. 1948 m. kartu su tėvais ištremta į Buriatijos Mongoliją, Zaigrajevo rajoną. Dirbo miškų ūkio darbus. 1955 m. susituokė su politiniu kaliniu Zigmū Juška. 1957 m. grįžo į Lietuvą. Apsigyveno Gargžduose. Dirbo tuometinėje Sanitarinėje-epidemiologinėje stotyje sanitarė iki pensinio amžiaus. Įkūrus klubą „Tremtinys“ Staselė buvo viena pirmųjų narių.

Palaidota Gargždų kapinėse.
Amžinoji šviesa Jai tešviečia.

LPKTS Klaipėdos r. filialas

Užjaučiame

Amžinojo poilsio iškeliavus buvusiai Krasnojarsko sr. Igarkos tremtinei Zitai Vaivadaitei-Tičkienei (1941–2020), nuoširdžiai užjaučiame sūnų Robertą, jo šeimą, gimines ir artimuosius.

LPKTS Rokiškio filialas

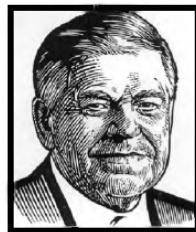
Mirus buvusiam Irkutsko sr. Nukuto r. tremtiniui Adolfui Gasiūnui (1931–2020), nuoširdžiai užjaučiame žmoną Stasę, dukteris Ireną, Virginiją ir jų šeimą, gimines ir artimuosius.

LPKTS Rokiškio filialas

Kviečiame!

LPKTS Patriotinių leidinių knygynėlyje (Laisvės al. 39, Kaune) galite įsigyti knygų tremties ir rezistencijos tematika, naujausius „Tremtinio“ numerius.

Ilsėkitės ramybėje

Algimantas Zolubas
1933–2020

Gimė 1933 m. Laukminiškių k., Kupiškio valsč., Panevėžio aps. Sovietų okupacijos metu jų vienkiemyje prieglobstį rasdavo partizanai. Tai sužinoję okupantai ištrėmė tėvus ir seserį į Sibirą. Algimantas kelerius metus nuo gresiančios tremties slapstėsi ir suklastojęs asmens dokumentus 1952 m. įstojo į Vilniaus darbininkų jaunimo vakarinės mokyklos 9-ą klasę. Mokyklą baigė 1955 m. sidabro medaliu ir įstojo į Kauno politechnikos institutą, kurį baigė 1960 m., įgijo radijo inžinieriaus specialybę. Dirbo Vilniuje radijo komponentų gamykloje iki 1993 m.

Prasidėjus Atgimimui 1988 m., Algimanto iniciatyva gamykloje buvo įkurta gausi 400 Sąjūdžio narių grupė, kurios tarybos pirmininku jis tapo. Iki pat savo ligos pradžios buvo aktyvus LLKS narys, dalyvavo Lietuvos ir užsienio lietuvių periodinėje spaudoje, buvo LLKS renginių vienas pagrindinių organizatorių ir patarėjų, redagavo leidinį „Varpas“.

LLKS nuoširdžiai užjaučia žmoną Rožytę ir visą garbingą Zolubų giminę.

Palaidotas Rokantiškių kapinėse.

Jonas Burokas,
Lietuvos laisvės kovotojų sąjungos Garbės pirmininkas,
Ernestas Subačius,
Lietuvos laisvės kovotojų sąjungos pirmininkas,
„Varpo“ redakcija

Petronėlė Lukoševičienė
1938–2020

Petronėlė gimė Rumšaičių k., Maželių r., ūkininkų šeimoje. Augo su sesute mylinčioje šeimoje. Sovietams okupavus Lietuvą, prasidėjo partizaninės kovos. Šeimos tėvas Jonaitis neliko nuošalyje. Įsijungė į pagalbininkų gretas, teikė partizanams visokeriopą paramą. 1947 m. tėvą areštavo, išvežė į Kazachstaną. Motina su dukterimis gyveno baimėje, kas bus toliau. O toliau sekė tremtis. Gyvuliniam vagone Petronėlė su mama ir sesute kentėjo ilgas savaites, kol pagaliau ešelonas sustojo. Jos atsidūrė Irkutsko sr., Serebrovo gyvenvietėje. Sunkios, skaudžios prasidėjo dienos. Teko patirti alkio, šalčio. 1948 m. mirė Petronėlės sesutė Augustina. Mama dirbo miško darbuose, bet sveikatai nusilpus perėjo į kolūkio darbus.

Po Stalino mirties gyvenimas lengvėjo, Petronėlė pradėjo lankyti mokyklą, baigė 10 klasių. Toliau mokytis nebuvo sąlygų. Į Lietuvą grįžo 1958 m. Įgijo buhalterės specialybę. Susipažino su buvusiu tremtiniu Mečislovu Lukoševičiumi. Ištekėjusi apsigyveno Šilalės r. Kvedarnos mstl. Įsidarbino Šilalės buitinio kombinato siuvelyje buhalterė, kur išdirbo iki pensijos. Prasidėjus Atgimimui, aktyviai įsijungė į tremtinių veiklą. Dainavo susikūrusiame Kvedarnos buvusių tremtinių chore, buvo LPKTS Šilalės filialo tarybos narė, kurį laiką dirbo buhalterė.

Palaidota Kaltinėnų parapijos kapinėse.

Nuoširdžiai užjaučiame velionės dukterį, jos šeimą, sūnus ir visus artimuosius.

LPKTS Šilalės filialas

Užjaučiame

Nuoširdžiai užjaučiame šeimos narius, gimines, artimuosius, mirus LLKS leidinio „Varpas“ redaktoriui Algimantui Zolubui.

LPKTS Vilniaus skyriaus bendruomenė

Tremtinys ISSN 2029-509X
www.lpkts.lt

Leidėjas Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjunga
Įmonės kodas 300032645
Ats. sąsk. Nr. LT18 7044 0600 0425 8365 AB „SEB“ bankas
Adresas: Laisvės al. 39, 44309 Kaunas,
Tel. (8 37) 323 204, 8 667 39218

Savaitraščio vadovė Audronė Kaminskienė
Techninė redaktorė Vesta Milerienė

El. p. tremtinys.redakcija@gmail.com

2 spaudos lankai. Tiražas 1000 egz. Kaina 0,90 euro.

Spausdino spaustuvė UAB „Morkūnas ir Ko“,
Draugystės g. 17, Kaunas

Projektas „Lietuvos Laisvės kovų, tremties ir tautos netekčių atspindžiai“ ir „Istorija be „baltų dėmių“ remia

SPAUDOS,
RADIJO IR
TELEVIZIJOS
RĖMIMO
FONDAS

Merkinės puolimas

(atkelta iš 6 psl.)

Situacija krypo ne į gerąją pusę

Tuo tarpu kairysis sparnas jau susirėmė su iš Lankininkų grįžusiais sribais, kurie buvo išvykę į vakarykščio incidento vietą. Išgirdę šūvius Merkinėje, jie tuoj pasuko atgal. Šiame sektoriuje vienas partizanas sunkiai sužeidžiamas į ranką.

Vilniaus gatve atvyko pastiprinimas, tikriausiai iš Druskininkų, nes nuo Alytaus jam būtų tekę susidurti su Studento pasala. Šarvuotas automobilis iš jam saugaus atstumo – maždaug 200–250 metrų pradėjo „laistyti“ gatves kulkosvaidžio ugnimi. Tai iš esmės keitė situaciją ne į gerąją pusę. Antrasis būrys net nesulaukęs komandos pradėjo trauktis kapinių kryptimi. Vanagas įsakė trauktis ir likusiems partizanams. Jų atsitraukimą dengė degančio valsčiaus pastato dūmai, sniegas ir antrojo būrio kulkosvaidininkas, įsitaęs patogioje pozicijoje ant kalniuko.

Mūšio pabaigą ir atsitraukimą detalai aprašė pats Vanagas: „*Snigo vis smarkiau. Priešas mūsų toliau nepersekiuoja, todėl traukėmės jau neskubėdami. Subartonų miško pakraštyje sustojome, susiskaičėtavome, aš išdėčiau*

svarbiausias taktines klaidas kautynių metu, asmeniškai padėjau narsiausiems vyrams. Visi sukalbėjome „Amžiną atilsį“ kovoje kritusiesiems.

Po to ėmėme skirstytis. Aš su dalimi vyrų toliau važiuavau rogėmis. Važiuojant per plentą, mus pasitiko vienas rūpestingas talkininkas, kuris pranešė, kad pamiškėje stovi kelios maši-

nos — kitos nuburgė arčiau miestelio. Prasmukome nepastebėti ir laimingai pasiekėme vietą, numatytą dienoti. Vėliau paaiškėjo, kad kautynių metu iš Alytaus trys sunkvežimiai rusų skubėjo merkiniškiams į pagalbą. Studento skyrius važiuavusiuosius apšaudė iš arti ir pasitraukė. Priešas, privažiavęs vandenį, skubiai sutvarstė sužeistuosius, atskirai sudėjo nukautuosius, apsisuko ir kaip vėjas nušvilpė atgal į Alytų.“

Ši ištrauka liudija, kaip svarbu ir kokių puikių rezultatų pasiekiami tada, kai pavaldiniai tiksliai vykdo nurodymus, o žvalgyba veikia gerai ir laiku perduoda informaciją.

Po mūšio

Nepaisant nesklandumų, miestelio puolimas turėjo didelę moralinę reikšmę. Pademonstruotas ryžtas ir gebėjimas koordinuoti veiksmus, suvienyti kelis būrius į vieną vienetą ir atlikti gana didelio masto karinę operaciją. Ypač svarbu buvo vietiniams gyventojams, kurie aiškiai pamatė partizanų ryžtą ne tik drąsiai gintis, bet ir pulti.

Marcinkonių bataliono vyrai, pavėlavę į mūšį, jautėsi nesmagiai. Dėl to nusprendė „patriuškauti“: gruodžio 16-

osios naktį užpuolė ir sunaikino Perlojos sribų įgulą.

Netruko pasklisti kuo įdomiausi gandai, gerokai pasūdant įvykius Merkinėje. Vanagas: „*Kai pasiekiau Kazimieraitį, pastarasis į „Laisvės varpą“ jau buvo įdėjęs „Ekstra telegramą“ apie Merkinės puolimą, o žmonės šnekėjo, kad, puolant Merkinę, mums į pagalbą buvo atėję ir lenkų partizanai. Vieni nuo kitų partizanai skyrėsi tik tuo, kad mūsų šie buvę apsilikę drobiniais, o lenkai – „dačkės“ chalatais. Puolimo metu esą buvo panaudoti tankai, patrankos, skraidę lėktuvai.*“

Mūšio metu atsiskleidė puikiausios A. Ramanausko-Vanago lyderio savybės. Kazimieraitis, be abejonių, pasitikėjo Vanagu ir nesikišo nei į vadovavimą, nei į operacijos vykdymo reikalus. Nuo pradžios iki pabaigos puikiai veikė žvalgyba. Ir, žinoma, partizanai parodė kautynėse daug individualios naršos, pasiaukojimo, ryžto.

Apie Merkinės puolimo rezultatus iš A apygardos Merkių rinktinės metraščio: „*Paimta: 2 (dvi) rašomosios mašinėlės, 3 (trys) nauji kulkosvaidžiai, sunaikintas valsčius, apnaikinta milicija ir paštas bei rusų namai.*“

Neieško svetimo rojaus

Juozas BAUŽYS

Buvau gal dešimties metų. Gerai atsimenu, kaip arkliais važiuodavome į Latvijos miestelį Rucavą pirkti duonos. Tėvai veždavosi ir vaikus, kad daugiau galėtume nusipirkti. Stovėdavome eilėje. Gaudavome po kepaliuką forminės duonos, Tada Lietuvoje jos nebuvo. Vėliau atsirado. Pirmiausiai duona apsirūpindavo sribokų žmonos, po to, jei likdavo, parduodavo ir mums. Tokia buvo tvarka.

Mano kartos žmonės nuo pat jaunystės dirbome kolūkiuose. Turėjai apsispręsti, jei ne į kolūkį – tai į Sibirą. Ir žmonėms gerai teko pakrapštyti pakaušius. O nuo likimo nepabėgsi. Daug ištrėmė, bet dalis likome „statyti komunizmo“.

Sunkūs buvo pirmieji metai. Dirbome už dyką. Maitinomės iš 60 arų. Tiek šeimai valdžia tedavė. Dar iš tų arų valdžiai reikėjo pristatyti mėsos, sviesto, vilnos, net ir 10 kiaušinių. Lupo žmonėms skūrą be pasigailėjimo. Vargo žmonės, dantis sukandę.

Laikas daro savo. Truputį prasig gyvenome. Trupinius temokėjo už darbadienius. Tik žmonės kantrūs, ištvėrė viską.

Po kiek metų vėl perversmas Lietuvoje. Kaimo žmonės buvo keliami iš vienių į gyvenvietes. Tą teko išgyventi ir mano šeimai. Seneliai buvo stambūs ūkininkai. Tik kai vaikai ūkį išsidalijo į penkias dalis, tai žemės su mišku ir beliko po 10 ha. Valdžia ir tą nusavino – užteks ir po 60 arų. Prie „mūsų“ naujos valdžios buožės nereikalingi. Ir turėjo užtekti.

Kai buvo keliami ir mano šeima, pasistačiau ir aš namą, mūrinį, baltų plytų, kuriame ir dabar tebegyvename. Tai buvo 1973 m.

1974 m. šalia mūsų pasistatė ir Kazio Beniūšio šeima iš Latvelių. Ir taip per keletą metų į Kumpikų gyvenvietę buvo sukelta daug šeimų iš Latvelių, Šlavecų, Pirkulių, Akmenalių ir visi kumpikiškiai iš viensėdijų.

Kadangi K. Beniūšis buvo mano

Bendras tvarkingos sodybos vaizdas

kaimynas, teko daug bendrauti. Padėjome vieni kitiems darbuose. Gerai sutarėme. Neteko nė karto susibarti. K. Beniūšis už mane buvo 20 metų vyresnis. Sulaukė garbingo amžiaus. Mirė 85-erių. Po keleto metų mirė ir jo žmona Nastė. Tada jo ūkį paveldėjo jaunesnioji duktė Danutė. Vyresnioji duktė Zina ištekėjusi išsikėlė gyventi į Grūšlaukę. Likusi tėvų ūkyje Danutė ištekėjo už Jono Drąsučio iš Šlavecų. Ir dabar abu gyvena laimingai. Užaugino jie sūnų Darių ir dukterį Editą. Dabar abu Jono Drąsučio vaikai jau su šeimomis. Sūnus Darius išsikėlė gyventi kitur, o duktė Edita ištekėjusi gyvena pas tėvus. K. Beniūšis namą buvo pasistatęs didelį, dviejų galų. Dviem šeimoms. Kaip žinodamas, kad dvi šei-

mos ir gyvens. Vietos užtenka visiems.

Edita ištekėjo už Jono Paukščio iš kito rajono. Dabar gyvena du Jonai – uošvis ir žentas. Tai ir Jonines švenčia kartu.

Jonas ir Edita Paukščiai nesėdi rankų sudėję, o dirba ir nedejuoja, kad Lietuvoje sunku gyventi. Augina dukrelę Eglę ir sūnų Ažuolą. Daug kas klausia, kodėl abu jauni ir nevažiuoja uždarbiauti į užsienį. Juk ten brangiau moka. Ir J. Paukštys drąsiai atsako, kad „mums nėra laiko po užsienius trankytis, yra darbo ir Lietuvoje iki kaklo. Tik dirbk, netingėk. Ir uždirbsi geriau negu užsienyje. Savo gimtosios Lietuvos neišsivadėčiau niekada, nors ir be rankų būčiau. Čia juk Lietuva. Mano gimtas lizdas. Miškai, pievos, laukai, upės

ežerai, o dar ir garsus Palangos pajūris, kur ir patys užsieniečiai būriais plūsta. Už jokius pinigus užsienis manęs neprieviliotų.

Yra tokių, kur laksto. Tik matau, kad grįžta be jokių milijonų. Dirbtų savo gimtinėje, būtų daug laimingesni. Nereikia pasakų klausyti. Turi rankas, kojas, galvą ir dirbk savo Lietuvoje. Ir gražink ją, puošk savo ateities kartoms. O ne užsieniui savo jėgas eikvok ir pelną krauk. Juk yra sakoma, kur mūsų nėra, ten veršiai medų geria.“

Taip dabar šalia manęs ir gyvena J. Paukštys su šeima viename gale, uošviai – kitame. Labai darbšti šeima. J. Paukštys – tikra bitė darbininkė. Sugalvojo ir išmūrijo antrą aukštą. Laisvalaikiu, per šią vasarą. Dabar jo didelis, dviaukštis, puikus gyvenamasis namas nušviečia visą Kumpikų k. Žmonės net pečiais trauko: iš kur jis tiek jėgų suranda? Pasirodo, suranda.

Daug kas Kumpikuose džiaugiasi Editos ir Jono šeima. Niekada neatsako ir svetimiems bėdoje. Kad ir man. Mato, kad esame senukai, tai neprašomas nupjauna žolę sodyboje. Ir ne kartą. Be to, Jonas Paukštys ir linksmas žmogus. Ir savo namuose yra suruošęs daug ir įdomių švenčių, vakarėlių. O kai koks vardadienis ar gimtadienis, suvažiuodavo būrys giminių iš abiejų pusių. Įrengta tinklinio aikštelė jaunimui žaisti. Ir batutą pastatydavo – neapsakomas džiaugsmas mažiesiems.

Kaip būtų gera, jei visi žmonės Lietuvoje būtų tokie geri. Nepavydūs ir darbštūs. Tai aš, kaip jų kaimynas, linkiu ir toliau puošti savo gimtą kraštą. Ir dar J. Paukštys sako: „Važiuodavau ir aš į užsienį, tik ne dirbti, o pasižvalgyti. Vis pamatau, ką nors naujo ir priitaikau sau“.